

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти
Поморська академія у Слупську «Інститут біології і наук про землю»
Вроцлавський університет, Польща,
Грайфсвальський університет (м. Грайфсвальд, Німеччина),
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (м. Берегове),
Факультет державної політики, Сілезький університет в Опаві (Чехія),
Національний природний парк «Гомільшанські ліси»,
ГО «Українське ентомологічне товариство»

До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ПРИРОДНИЧА НАУКА Й ОСВІТА:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

22-23 вересня
(електронне видання)

Затверджено редакційно-
видавничою
радою Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
протокол № 10 від 19.10.2022 р.

Харків – 2022

Редакційна колегія:

Бойчук Ю. Д., д. пед. н., професор, член-кореспондент НАНПУ України; Іонов І. А., д. с.-госп. н, професор, член-кореспондент НААН України; Комісова Т. Є., к.б.н., доцент, Леонтєв Д. В., д.б.н., професор; Чаплигіна А.Б. д.б.н., професорка, Маркіна Т. Ю., д.б.н., професорка; Твердохліб О. В., к.б.н., доцент; Галій А. І., к.б.н., доцент., Науменко Н.В. к.пед.н., доцент.

III Міжнародна науково-практична конференція «**Природнича наука й освіта: сучасний стан і перспективи розвитку**», (22-23 вересня 2022 р.),збірник тез. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. – 175 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 10 від 19 жовтня 2022 р.

У збірці представлено матеріали науково-практичної конференції метою якої було обговорення і пошук розв'язання актуальних проблем та узагальнення нових теоретичних і прикладних результатів природничої науки і освіти, шляхи організації ефективного міжнародного наукового співробітництва. У представлених матеріалах висвітлено наукові і прикладні результати природничої науки і освіти, що присвячені питанням сучасної біології, спеціальної психології та педагогіки здоров'язбереження.

Для біологів, екологів, хіміків широкого профілю, фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «БІОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ЙОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ»	9
РОЗПАД <i>LYCOGALA EPIDENDRUM</i> (МУХОМУСЕТЕС) НА ПОНАД 60 БІОЛОГІЧНИХ ВИДІВ ПІДТВЕРДЖУЄТЬСЯ ДВОГЕННОЮ ФІЛОГЕНІЄЮ, АНАЛІЗОМ ГНЕТИЧНИХ ДИСТАНЦІЙ І МОДЕЛЮВАННЯМ РЕПРОДУКТИВНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ Д.В. Леонтєв, М. Шніттлер	9
СУЧАСНИЙ СТАН ФЛОРИ С. ЩОМ (БЕРЕГІВСЬКИЙ РАЙОН, ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ) Є.Й. Андрик, М.В. Попович.....	11
<i>ISODONTIA MEXICANA</i> (НУМЕНОРТЕРА, SPHECIDAЕ), НОВИЙ ІНВАЗІЙНИЙ ВИД ОС У ФАУНІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ Ю.В. Бенгус.....	13
РЕАКЦІЯ НА ЗАГИБЕЛЬ ОСОБИН СВОГО ВИДУ У ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИНИ ВОРОНОВІ (CORVIDAE) О.О. Брезгунова	16
МАТЕРІАЛИ АНАЛІЗУ НЕГАТИВНИХ ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПЕРЕТВОРЕННЯ КРЕЙДОВИХ ПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ М.О. Височин, В.М. Міхеєнко, О.В. Атаманчук	18
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ О.О. Гусятинська	20
ПТАХИ ПОЛІГОНІВ ТПВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ПЕРІОД БОЙОВИХ ДІЙ Я.Ю. Дементєєва.....	24
КЛІМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ БІОТОПІВ <i>SYRINGA JOSIKAEA</i> J. JACQ. EX RCHB. (<i>OLEACEAE</i>) В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ Е. Когут, І. Гаднадь	26
ДИНАМІКА ВИДОВОГО ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ ЗАПЛАВНИХ ЛУКІВ СЕРЕДНЬОЇ ТЕЧІЇ р. УДИ Лучка М.М., Р.С. Волкова	30
ЗИМОВА ОРНІТОФАУНА НА ОЧИСНИХ СПОРУДАХ М. ХАРКІВ (2019 – 2022 рр.) Ю.П. Мамедова, В.О. Луганська, Р.Р. Сороковенко, А.Б. Чаплигіна	33
ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ПРИРОДНОЇ ФЛОРИ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ Я. Я. Павлишак, І. А. Демко	34
ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ БОТАНІЧНОГО САДУ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ В. Є. Стребіж, І. І. Батюченко	37
ВИКОРИСТАННЯ КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ РОСЛИН УКРАЇНИ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ТА НАВЧАННІЮ О.В. Твердохліб, Р.Л. Богуславський, Р.В. Рожков, Любич В.В., Колодка А. В., Дятло Є. В., Сіняєва М. І.....	38
ОРНІТОФАУНА ДРЕНАЖНОГО КАНАЛУ ПОЛТАВСЬКОГО ГІРНИЧО- ЗБАГАЧУВАЛЬНОГО КОМБІНАТУ А.Б. Чаплигіна, Л.М. Літвін.....	42
РОЛЬ ГИРЛОВИХ ЗОН РІЧОК ПРИАЗОВ'Я У ПОШИРЕННІ ТА ВІДТВОРЕННІ ПТАХІВ РЯДУ ANSERIFORMES Р.М. Черничко, В.М. Попенко	43
ПТАХИ ТРОФІЧНІ КОНСОТИ РОСЛИН РОДУ <i>PARTHENOCISSUS</i> PLANCH. В УМОВАХ ЛІСОСТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ Т.В. Шупова.....	46

ОРНИТОФАУНА ДРЕНАЖНОГО КАНАЛУ ПОЛТАВСЬКОГО
ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНОГО КОМБІНАТУ

А.Б. Чаплигіна, Л.М. Літвін

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
iturdus@ukr.net

AVIFAUNA OF THE DRAINAGE CHANNEL OF POLTAVA MINING AND
PROCESSING ENTERPRISE

A.Chaplygina, L.Litvin.

Annotation. Observations in the summer period on the territory of Poltava mining and processing enterprise formed a population of a variety of birds, numbering 42 species, which nest and feed on the technogenic section of the drainage channel. Of them, five species belong to the Red Book of Ukraine.

Key words: avifauna, drainage channel, technogenic landscape, mining and processing enterprise.

Техногенні території досить розповсюджені тип антропогенного ландшафту, який птахи можуть використовувати на всіх етапах життєвого циклу. Дотепер проблема вивчення орнітофауни у зонах підвищеного антропогенного впливу є досить актуальним питанням для України. У Полтавській області техногенне навантаження на навколишнє природне середовище має Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат (далі ГЗК), який здійснює повний технологічний цикл (від видобутку сирової руди до виробництва залізородних котунів). Для проведення обліку птахів ми обрали дренажний канал ГЗК, який розроблений для перехоплення та зменшення потоку фільтрату та запобігання його проникненню в підземні води. Дренажний канал простягається навколо хвостосховища ГЗК близько 17 км.

У літній період 2015–2016 рр. на території розташування Полтавського ГЗК виявлено 108 видів птахів, які належать до чотирьох орнітокомплексів: деревно-чагарникового, водно-болотного, лучно-степового та синантропного [1].

Матеріал для даної роботи зібраний у весняно-літній період 2021-2022 рр. в околицях ГЗК. Дослідження птахів проведені вздовж дренажного каналу, який має водне дзеркало, шириною до 3 метрів та водно-болотну та деревно-чагарникову рослинність. Суцільний облік птахів проведено протягом квітня-червня маршрутним методом.

Під час проведених спостережень на території дренажного каналу Полтавського ГЗК виявлено 42 види птахів, зокрема 18 видів гніздяться та 24 живляться. Серед гніздових видів домінували: очеретянка велика (*Acrocephalus arundinaceus*) - 9,6 пар/км та синьошийка (*Luscinia svecica*) - 5,2 пар/км. Субдомінували: сорокопуд терновий (*Lanius collurio*) - 3,8 пар/км, ремез (*Remiz pendulinus*) - 3,2 пар/км, плиска біла (*Motacilla alba*) - 2,6 пар/км.

Поряд з дренажним каналом зареєстровано 5 видів птахів, які занесені до Червоної книги України. Голуб-синяк (*Columba oenas*) розмножується у стовпах ліній електропередач, виявлено колоніальне поселення 14 пар. Кулик-довгоніг (*Himantopus himantopus*) гніздиться (3 пари) на очисних спорудах. Зафіксовано проліт хижих птахів (орел-карлик *Hieraaetus pennatus*), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*), шуліка чорний (*Milvus migrans*)) над дренажним каналом у напрямку хвостосховища ГЗК.

Таким чином, антропогенний вплив та формування окремих елементів техногенного ландшафту підприємства відіграє позитивну роль у підтримці

чисельності та умов для гніздування. Виявлення рідкісних видів птахів, свідчить про сприятливі умови для заселення та живлення птахів.

Список використаних джерел

1. Гавриш Г. Г., Клестов М. Л., Федун О. М. Сучасний стан орнітокомплексів території розташування Полтавського гірничо-збагачувального комбінату (група підприємств Феррекспо) у гніздовий період. Вісник зоології. № 35. 2017. с. 20-23

УДК 598.4 (477.7)

РОЛЬ ГИРЛОВИХ ЗОН РІЧОК ПРИАЗОВ'Я У ПОШИРЕННІ ТА ВІДТВОРЕННІ ПТАХІВ РЯДУ ANSERIFORMES

Р.М. Черничко, В.М. Попенко

*Міжвідомча Азово-Чорноморська орнітологічна станція Інституту зоології
ім.І.І.Шмальгаузена НАН України і МГПУ ім.Богдана Хмельницького
waderbirds@gmail.com*

THE ROLE OF THE AZOV SEA REGION'S ESTUARINE ZONES IN THE DISTRIBUTION AND REPRODUCTION OF ANSERIFORMES

R.N. Chernychko, V.M. Popenko.

Annotation. A total of 26 bird species from 18 of Anseriformes: 11 of them are breeding, 24 migrants, 19 species are wintering. The main factors influencing the of breeding, migrants, wintering: state of biotopes, mosaic nature of habitats, anthropogenic load, hunting

Key words: *Anseriformes, breeding, migrants, wintering, numbers, factors.*

Всі річки Північно-Західного Приазов'я відносяться до категорії малих, крім р.Молочна, яка належить до середніх рік і є найдовшою на досліджуваній території: від витoku до гирла її довжина складає 197 км. Малими річками, які протікають досліджуваною територією, є річки Берда, Обитічна, Лозоватка, Великий Утлюк, Малий Утлюк, Корсак та інші. Численні притоки р.Молочна також відносяться до малих рік.

Екосистеми річок Північно-Західного Приазов'я зазнали помітних змін під час трансформації степової біоти у ХХ ст. Нині вони є здебільшого мережею ставків та водосховищ, які втратили колишню своєрідність, зокрема, термічного, гідрологічного та біохімічного режимів. Це унеможливило мешкання одних або створило умови для процвітання інших видів птахів. Масштабні трансформації середовища (заростання русел річок та їх обміління, створення каскадів ставків, трансформація луків і солончаків, насадження або знищення існуючих лісів вздовж берегів тощо) позначається як на видовому складі гусеподібних птахів (Anseriformes), так і на їх чисельності.

Дослідження свідчать про те, що річки Приазов'я є важливими для мешкання гусеподібних птахів, а питання щодо їх чисельності та поширення потребують подальшого вивчення. Крім того, встановлено, що найбільше значення для Anseriformes у всі періоди їх життєвого циклу мають саме пригирлові ділянки річок. Доведено, що гирлові ділянки річок Північно-Західного Приазов'я, особливо тих, що утворюють лимани, мають значно більше значення для Anseriformes, ніж їх верхні та середні течії. Більшість відзначених нами гніздових пар на ріках Північно-Західного Приазов'я та найбільша щільність їх гніздування спостерігалися саме в гирлових ділянках, що можна пояснити значним різноманіттям місць мешкання та їх мозаїчністю. Метою цього